

Loongolf?

Journalisten vinden loonsverhoging maar niks, lijkt het wel. Volgens de kranten 'groeit' de economie, maar de lonen 'golven'. Het eerste is goed, het tweede slecht: "er dreigt een loongolf". Misschien vinden ze golven die ons overspoelen boeiender dan een opsomming van feiten, ik weet het niet. In de feitelijke ontwikkeling van de lonen kan het niet zitten. De economie groeit en de lonen groeien mee, zij het op een afstand en gedifferentieerd. De arbeidsinkomensquote daalt. En toch, als ik op de kranten moet afgaan dreigt ons land het komende jaar te worden overspoeld door een loongolf.

Bij de presentatie van het *Centraal Economisch Plan 1989* maande het CPB tot terughoudendheid bij de loonontwikkeling. Dat is een vaste gewoonte waar al jaren niemand meer op let. Maar om de een of andere reden is de reactie nu anders. "Zie je wel", zeggen de kranten, "er komt een loongolf, het CPB zegt het ook". En de oplettende krantelzers zoeken hun salarisstrookje op, zien daar niets bijzonders aan en denken dan niet "de krant kletst maar wat", maar voelen zich op achterstand gezet: "de lonen stijgen, maar het mijne stijgt niet mee". Want als de economie groeit wordt aan het inkomensfront geen gevoel warmer gekoesterd dan het gevoel op achterstand te zitten. In huizen met tweeverdieners is dat gevoel twee keer zo sterk als bij alleenverdieners, de medisch specialisten hadden het een jaar eerder al dan de verpleegkundigen en boven de cao-grens in de marktsector is het eigenlijk nooit weggeweest.

De kranten hebben geen gelijk, maar wat niet is kan komen. Want aan de onderhandelingsstafel wordt niet alleen gerekend, er wordt ook tegemoetgekomen aan de gevoelens van achterbanen. Wie de loonontwikkeling wil voorstellen moet naar de 'animal spirits' kijken, of beter nog naar de richting waarin die worden gestuurd. En dat brengt ons bij de mensen die geacht worden een voorbeeldfunctie te vervullen. De mensen aan de 'top' dus. Eén dagje kranten lezen (begin april) geeft al een boeiend beeld van de manier waarop die functie wordt vervuld: terwijl de ene helft van de regeringscoalitie met de kerken de vraag doorneemt of armoede nu wel of niet bestaat is de andere helft een avondje uit, samen met de top van het bedrijfsleven, bij Frank Sinatra à raison van een netto jaarsalaris van een verpleegkundige per tafeltje. Ik durf er

P.J. Vos

wat om te verwedden dat één van de gespreksonderwerpen de hoge belastingdruk is geweest. Dat was op de vooravond van de presentatie van het CEP. De kersverse directeur van het CPB heeft een mooie kans gemist om aan de hand van actuele voorbeelden te laten zien wie er tot terughoudendheid moet worden gemaand.

Op die zelfde dag zetten de verpleegkundigen hun acties voor 5% loonsverhoging voort. Deze keer gesteund door de bonden, die een week eerder al lieten weten dat ze in het geval van succes ook voor de ambtenaren 5% zullen eisen. Het is me niet helemaal duidelijk of dat als ondersteuning van het ziekenhuispersoneel was bedoeld of dat het gezien moet worden als een "hou me vast, anders maak ik brokken". De voorzitter van de Industrie- en Voedingsbond CNV greep in elk geval de kans om voor de werknemers in de marktsector ook alvast een positie als trendvolger te claimen. Want zijn er ook dáár niet veel werknemers met een achterstand ten opzichte van de trend? En in plaats van uit te leggen dat dat weliswaar zo is maar dat die trend nu eenmaal niet deugt als maatstaf voor achterstanden en dus ook niet voor loonsverhogingen voor wie dan ook of waar dan ook, wist de verraste premier Lubbers geen beter antwoord te bedenken dan de retorische vraag: moeten de ambtenaren dan op achterstand blijven? Zo groeit het achterstandsdenken en komt het gelijk van de kranten dichterbij.

De acties van de verpleegkundigen werden gestart door de VVIO, een gelegenheidsverzameling van werkne-

mers in opstand die de kunst van het actievoeren niet van de bonden maar van de medisch specialisten heeft geleerd. Deze zijn het die het conflictmodel in de gezondheidszorg hebben geïntroduceerd en trouwens als geen ander ook verantwoordelijk zijn voor de werkdruk van de verpleegkundigen. Ook hier zien we het 'voorbeeldige' werk van de top. Het gaat dan ook niet om een gewone actie voor hoger loon. Ziekenhuizen vormen een technisch hoog ontwikkelde bedrijfstak met een ruime marge voor verbetering van de produktiviteit. Maar die marge wordt niet aangeboord. Elk bedrijf meent het hele scala van activiteiten van de hele bedrijfstak te moeten uitvoeren en recht te hebben op een budget dat daarbij past. Het ontlopen van keuzen remt de produktiviteitsontwikkeling en daarmee de mogelijkheid om in nieuwe apparatuur te investeren en ook nog iets te doen aan arbeidsvoorwaardenverbetering, net als dat bij bedrijven in de marktsector het geval is. Het ziekenhuispersoneel is trendvolger, niet omdat dat onvermijdelijk is, maar omdat de bedrijfstak meent recht te hebben op een budget dat alle kosten dekt, óók die van overbodige behandelingen. Ik pleit niet voor het 'no cure, no pay', zoals het bergingsbedrijf dat kent. Maar een stukje opschuiven in die richting zou wonderen doen voor de bedrijfstak en de verpleegkundigen de mogelijkheid geven met een echte werkgever te onderhandelen, in plaats van actie te voeren tegen een Nationale Ziekenhuisraad en een overheid die zich achter elkaar verschuilen.

Wat de verpleegkundigen willen, willen we overigens allemaal. De economie groeit en de geur van geld hangt in de lucht. Maar in de winst van de bedrijven zit nog een onbetaalde rekening aan het milieu. Er lijkt ruimte voor belastingverlaging omdat we aannemen dat de economie blijft groeien. En de werklozen? Ach, die zijn immers onplaatsbaar? Eén dagje kranten lezen in begin april. De 'top' van de samenleving gaat ons voor: armoede is een zorg voor de kerken, matigen is voor de dommen, het personeel moet de kastanjes van de top uit het vuur halen en de verantwoordelijkheid is voor niemand. Wat de kranten voor een loongolf aanzien is in feite de politieke verantwoordelijkheid die door een dal gaat. Als dat het komende najaar nog zo is, komt die loongolf vast nog wel.

P. J. Vos